

Jacek Pietrzak

Sławków, woj. katowickie, st. 1

Informator Archeologiczny : badania 22, 135-136

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sierzchowy, gm. Cielądz, woj. skierniewickie - patrz późne średniowiecze.

**Siewierz,
woj. katowickie,
st. 2**

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Katowicach

Badania prowadził mgr Jacek Pietrzak. Finansował KZA w Katowicach. Pierwszy sezon badań. Romański kościółek p.w. św. Jana Chrzciciela z poł. XII w.

Kościółek św. Jana Chrzciciela zlokalizowany jest na południe od centrum miasta Siewierza, przy drodze szybkiego ruchu Katowice - Warszawa, na wzniesieniu, którego kształt jest mocno zniekształcony przez rozległy, otaczający go, cmentarz, a także piaski, nawiane tu od strony północno-zachodniej w XVII w. i w następnych stuleciach. Powstały w połowie XII w., był najprawdopodobniej kościołem grodowym, stąd też przypuszczenie, iż stoi na grodzisku wczesnośredniowiecznym. Domniemane grodzisko nie było badane wykopalskowo, pomimo, że prowadzono tu prace konserwatorskie przy kościółku.

Założono jeden wykop sondażowy o wymiarach 10 x 1 m prostopadły do ściany zachodniej kościółka, przy wejściu, po prawej stronie odzwłt.

Stwierdzono, iż układ stratygraficzny został w badanym miejscu zakłócony przez pochówki, sięgające swymi początkami XIV, a może nawet XIII w. Najwcześniejsze materiały zalegające na calcu pochodzą z wieku XIV. Uzyskano tylko jedną, mało charakterystyczną skorupkę wczesnośredniowieczną. Powyższe stwierdzenie wskazuje, iż od XIV w. przy kościółku istniał cmentarz, więc osadnictwo musiało już w tym okresie być na innym miejscu (obecny rynek).

Brak materiałów wczesnośredniowiecznych spowodowany jest wielokrotnymi wkopami pod groby, które również są bardzo zniszczone pochówkami nowożytnymi.

W odcinku "a" wykopu odkryto fundamenty kruchty, najprawdopodobniej z XVII w., znanej z wyobrażeń ikonograficznych, a rozebranej podczas prac konserwatorskich, przywracających kościółkowi wygląd romański.

Poza obrębem cmentarza, na małym polu odkryto duże ilości ceramiki wczesnośredniowiecznej, datowanej na XI-XII w. Fakt ten sugeruje, iż wzniesienie, na którym stoi kościółek, można uznać z dużym prawdopodobieństwem za grodzisko. Po przeniesieniu osadnictwa w XIII lub XIV w. na teren obecnego miasta, gród został zamieniony na cmentarz przykościelny, funkcjonujący do dnia dzisiejszego.

Dalsze prace przy kościółku nie rokuja nadziei na powodzenie, ze względu na silne przemieszanie przez pochówkami średniowiecznymi, nowożytnymi i współczesnymi. Kontynuacja badań winna objąć teren poza ogrodzeniem cmentarza od strony południowej, jak i zachodniej, poza drogą szybkiego ruchu, gdzie występują materiały powierzchniowe.

**Sławków,
woj. katowickie,
st. 1**

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Katowicach

Badania prowadził mgr Jacek Pietrzak. Finansował KZA w Katowicach. Piąty sezon badań. relikty średniowiecznego zamku z 2 poł. XIII - XV w.

Stanowisko położone jest w rejonie ulic Staropocztowej i Browarnej, w południowo-wschodniej części miasta. W trakcie badań uzyskano szereg istotnych spostrzeżeń, zarówno odnośnie rozplanowania obiektu, jak i jego poszczególnych faz.

Odkryta na wzgórzu zamkowym wieża mieszkalno-obronna z 2 poł. XIII w., o wymiarach 12 x 11 m, posiadała w partii południowej ryzalit, w którego obrębie znajdowało się pierwotne wejście do wieży. W br. odkryto konstrukcję kamiennych schodów, prowadzących do wejścia. Poziom użytkowy, jak i pierwszy stopień schodów znajdował się cztery metry poniżej poziomu parteru wieży.

Wieża w I fazie otoczona była fosą oraz najprawdopodobniej parkanem. Nie stwierdzono śladów palisady, wału czy też muru obwodowego. Przekop przez fosę w części południowej pozwolił stwierdzić trzy etapy poszerzania fosy, w poszczególnych okresach, co szczególnie widoczne było w profilu wschodnim wykopu. Fosa, pierwotnie o szerokości około 7 m, w XIV w. poszerzona została do szerokości 10 m, a następnie w XVI w., kiedy zniszczona w XV w. wieża została włączona w obręb nowożytnych obwałowań miejskich, fosa uzyskuje szerokość około 8 m. Profile poszczególnych fos nachodzą nawzajem na siebie, co łącznie daje obecnie szerokość 20 m.

W fazie II pierwotne wejście zostaje zaniechane i funkcjonuje budowana przy północnym murze wieży klatka schodowa. Jest to spowodowane zmianą traktu komunikacyjnego, prowadzącego do zamku, który teraz prowadzi od strony zachodniej, przez wybudowany w XIV w. kamienny budynek bramny; Jego kolejny, południowo-wschodni narożnik odkryto w 1988 r. Całość otoczona zostaje wałem ziemnym o szerokość podstawy 6 m. W część północnej

znajduje się mały dziedzińiec, który wybrukowano płaskimi płytami wapiennymi. Pierwotne wejście zostaje zamaskowane wałem ziemnym. Obok pierwszych stopni schodów prowadzących do pierwotnego wejścia usytuowano przejście podziemne, tzw. wycieczkę, prowadzące z piwnic wieży, pod wałem, w kierunku fosy. Przekop ten naruszał warstwę z 2 poł. XIII w., pierwotną próchnicę, a następnie zagłębiał się w całec. Górą posiadał kamienne sklepienie, spoczywające bezpośrednio na warstwie użytkowej, trzynastowiecznej, co świadczy niewątpliwie, iż "wycieczka" powstała w II fazie rozwojowej. Odkrycie to, jest jak dotąd, jedynym tajemnym przejściem z XIV w., znanym z terenu Polski.

Zamek zostaje zniszczony w XV w., w 1455 r. przez oddziały zaciężne pod dowództwem Mikołaja Świeborowskiego. Obiektu nie odbudowano. Kamienie z murów wieży wykorzystane zostały do budowy dworu biskupiego z końca XV lub początków XVI w., usytuowanego poza fosą, od strony północno-zachodniej.

Rozwaliny zamku zostają w XVI w. włączone w obręb obwałowań miejskich, których pozostałości zachowały się po drugiej stronie ul. Staropocztowej.

W 1989 r. na terenie wzgórza zamkowego powstanie rezerwat archeologiczny.

Sławków,
woj. katowickie,
st. 6

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Katowicach

Badania prowadził mgr Jacek Pietrzak. Finansował KZA w Katowicach. Pierwszy sezon badań. Kościół św. Krzyża z 2 poł. XIII w., cmentarzysko wczesnośredniowieczne - XII-XIII w.

Kościół św. Krzyża w Sławkowie należy do najstarszych i najlepiej zachowanych zabytków tego miasta. Składa się z trzech członów: prezbiterium, nawy oraz wieży z kruchtą. Według wcześniejszych hipotez kościół ten miał bronić od strony wschodniej przedlokacyjnej osady, która miała rozciągać się w kierunku południowo-zachodnim, gdzie znajdował się drugi element obronny - zamek.

Prace badawcze rozpoczęto celem weryfikacji powyższej hipotezy, jak uściślenia chronologii poszczególnych elementów świątyni.

Założono dwa wykopy badawcze, jeden o wymiarach 4 x 2 m przy ścianie wschodniej prezbiterium, drugi o wymiarach 2 x 2 m przy ścianie południowej nawy, pomiędzy środkowymi przyporami.

Wyniki prac, uzyskane w wykopie przy prezbiterium były zaskakujące, stwierdzono bowiem obecność pochówków szkieletowych, ułożonych w trzech poziomach, datowanych ogólnie na schyłek XII-XIII w.

Grób nr 1 dostarczył materiału datującego w postaci małego srebrnego brakteatu z XII/XIII w. Groby nr 2 i 3 nie posiadały wyposażenia. W grobie nr 4 odkryto 2 duże kabłączki skroniowe, wykonane z brązowego drutu (typu esowatego), dalej na palec prawej ręki brązową obrączkę oraz w dłoni lewej ręki srebrny brakteat, stosunkowo mocno zniszczony. Grób nr 5 nie posiadał wyposażenia. W grobie nr 6 odkryto dwa brązowe kabłączki skroniowe oraz fragment ceramiki wczesnośredniowiecznej z XII w. Pochówek przecięty był przez fundament prezbiterium, co świadczy niewątpliwie, iż cmentarzysko jest o wiele wcześniejsze od kościoła. Groby nr 7 i 8 nie posiadały wyposażenia.

Na głębokości 60 cm, w odległości 280 cm od muru prezbiterium, w kierunku wschodnim odkryto koronę murku kamiennego o szerokości 70 cm o trudnej do wyjaśnienia funkcji.

Wykop przy nawie kościoła pozwolił stwierdzić, iż fundament nawy jest płytszy i szerszy od fundamentu prezbiterium, a także o gorszej jakości wykonania. Świadczy to o starszeństwie prezbiterium w stosunku do murów nawy. W obrębie wykopu odkryto kamienny grobowiec, w którego obrębie stwierdzono pochówek z zachowanymi szczątkami munduru, butów oraz dwa brązowe guziki z czasów Księstwa Warszawskiego.

Wyniki prac, pomimo ich niewielkiego zakresu są niezmiernie interesujące. Pod prezbiterium i nawą zalega wczesnośredniowieczne cmentarzysko z końca XII-XIII w., a nie, jak sugerowały studia historyczno-konserwatorskie, osada przedlokacyjna. Osada ta znajdowała się według wszelkiego prawdopodobieństwa w znacznej odległości od cmentarzyska, być może po drugiej stronie rzeki Białej Przemszy, zwanej lokalnie Starym Sławkowem.

Prezbiterium kościoła przecina pochówek wczesnośredniowieczny i pochodzi najprawdopodobniej z 2 poł. XIII w. Fragment nawy jest wykonany z cegły, na kamiennym fundamencie, co świadczy, iż pierwotnie kościół w swym założeniu miał być większy, lecz nie został ukończony. Pozostała część nawy z przyporami jest o wiele późniejsza, może XV-wieczna.

Wyniki badań zarówno na st. 6, jak i 1 i 5 w Sławkowie pozwalają stwierdzić, że zarówno zamek, jak i kościół oraz miasto lokacyjne powstały na tzw. surowym korzeniu w 2 poł. XIII w.

Badania będą kontynuowane.

Stupsk, woj. ciechanowskie, st. 1 - patrz okres lateński.